

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы Өртээ 2 көп.

БЫЖЫГ БИЛИГ ДЭЭШ

Республиканың школаларында 1969-70 өөредилге чылы-
ның бирги улузун доозууга. Ленинге юбилейге уткуптур
эртип турар өөредилге чылының баптайгы чартып база
удалас тунуштар. Бирги улуз чүмүд-биле оонай болганы,
кымың ажилды үр-түндүктүгү, калдыг дуржуугагы пен-
тередир, кайы эртеиниң башкылаашкыны четпезд, чыл-
даагы чүдө? деп айтыргалары тус-тус школаларың
башкылар чөвүлелдеринге түңкөн чугаалашканын чуга-
жок. Өртөм бүрүзүң башкылаашкыныче сагып салы-
шап, уругларның билиниң шынарын кол чүд кылдыр
көр.

Бүгү талазы-биле болбазыраңгай, чаа кижини кижизде-
ринге школаның ролу улуг болурун СЭКП-ниң Программалы-
нда айткан. Башкы кижиниң билиниң ханымын, амы-
дырал-биле быжыг харызаалынын чугула итезде кылдыр
санап турар. Оң билиниң деңгээлинде, оң арга-мерге-
жениниң бединден, ажилыпта хандыкылындын ажалын
түңгөдүн хамааржыр. Башкының ажилыга харысаалгазы
бедон турум, кылган ажи үр-түндүктүгү болур.

Башкының юбилейге чедипкиниңе журажыр,
алган хүзүздөгелерин амыдыралга боттадырар дээт, чога-
дымчы бау-биле ажалдап турар школалар, башкылар кол-
лективтери. республикада эвээр эвес. Илалың амыдыра-
лыкны болгаш ажил-чорудулашкының үлестер-чижээге шко-
лаларың кижиздери билиң дээр школа коллективтери-
ниң амыдыралыңе ханылап кирген. Перспективте план
сугаар чорудуп турар кижиздери ажилының түңгөндө
өөредилгениң шынары ук школаларга кижээ.

Бирги улузун түңгөндө алырга, бурунгаар базым-
нар-биле чергелештир, өөредилге-кижиздериңе ажалда
улуг төпестер бар. Багай демдек алганының саны ам-даа
хой. Кол-кол эртеинерге өөренкичтерин чедир өөрмөйе
турарының фактылары бар. Моон мурунда чыгаралар бээр
өөредилге-кижиздериңе ажалдыг деңгээл чыгып турган
Бай-Тайганың чамдык школаларында байдал бизеги хевээр.
Багай демдекти өөреникчилер бирги улузда база хой бол-
ган. Ылаңгыя Кара-Хол школаның 5,8 класстарында өөр-
нип турарларның барык дөрөң хуузу чедир өөрмөйе. Өө-
реникчилериниң билиниң деңгээлине кичээлге салбас,
өөредилге-кижиздериңе ажалдыг таарымчалыг чорудары-
ның аргаларын тургуспас чорутар ук районунуң школа
удуртукчуларының улуг четпези. Эки өөредилгениң үндө-
ниң быжыг сагыга-чурумда дээрн билдирер. Бай-Тайганың
школаларының чамдык удуртукчулары ону херекке албайн
турар. Эрткен чыдаң түңгөндө Кара-Хол, Тээли сее чыл
школаларында өөреникчилер хой-хой кичээл шыктарып ус-
тун. Бо өөредилге чылында шак мыдыг үзүңдүшүрүн ба-
ла уламчылап турар. Районунуң чамдык школаларында шак
мыдыг байдалды үндөшкө-биле эде тургузар, башкылар-
ның ажилыга удуртулга, контролду күнестерин дээрн
районунуң улус өөредилге кижизин (орзекчилик М. Чыргал),
тус-тус школалар удуртукчулары боттук хемчеглерин амыр
чугула.

Республиканың школаларында шунту бирги класстар
чаа программалар сугаар өөренип турар. Ол мынан чамдык
эртенирнин башкылаашкыны чаа программалар илчил-
кен. Ычанган бирги класстарының болгаш чаа програм-
маже шилчез эртенирнин башкылаашкыны аразында дур-
жууга солугулашын районнарың методика кабинеттери чо-
рудар болза эки. Школа бүрүзүң өөредилге-кижиздериң-
де ажалында эки-не таарымчалыг аргаларын, мурнакчылар-
ның арга-турулашын калба-биле негиздерир ажалыңе ки-
жээлге салаа чогуур.

Уругларны өөредир, кижиздери башкы бүрүзүң ажи-
хууда херээ эвес, харын школа коллективиниң чыгып ажи
солугулаш кылдыр көрүп турар черлерде бурунгаар
башкылар кылдырып турар. Кызымдык № 10 школаны мын-
дык коллективтерин билээр. Өөреникчилериниң билиниң
шынарын дээрн ажалдап, уругларның боттары-биле тус-тус-
та ажалды күнестерин. Эки өөредилге дээрн школалары-
ның солугулашын көдүрүп илалын. Башкылар коллектив-
ниң шымы дуулашкылары илал-мелер апарган. Бо бүгүн
түңгөндө школада өөредилге деңгээл солугу чыдарда 35
хуудан бешк боон турар. Бирги улузда школаның өө-
редилге хуузу база бедик деңгээлде болгон.

Багай өөредилгениң чыдаагы хой таладан хамааржыр
айтыр, ону чыгып талаан шунтирер болбас. Ычалаа-
да өөредилгениң шынары башкының чүктүүдөн, оң чо-
гадымчы ажилыңдан бүрүн-биле хамааржыр. Ычанган
башкы бүрүзү ботунуң ажалыңа башкылар турар эртенин-
ге мергешилип бедир, кичээл бүрүзү эки ажилыг, чедип-
тир болуң дээр ажалдаар хүлээлген. Улус өөредилге бол-
гаш партия, совет, комсомол организациалары школаларын,
башкыларын ажалында хүн бүр дуулашары көчүтү чугу-
ла. Чүдө мынан өөредилгениң деңгээл бедир, ийн чылы-
лар эвээр.

1969-70 өөредилге чылы эң харысаалгазы чугула чыл
дээрн утпас учурагыт бис. Бүгү-лүштин ортукма өөредил-
гени боттадырың эгелзириниң айтырып шунтирлер турар
болгаш бис. Мадаа хамаарштыр эрткен чыдаарың чет-
пестерин калтапаса дээр, өөредилге чылының баптайгы
улугурунда эгелзир шундугу ажалдаар учурагыт. Бир-
ги класка хүдүн алаанырың сее классты бүрүн доостура-
ны чедип алып болгон ортукма школа доостарының са-
мын көүдөрүт. Ол айтыргалары шунтирлер школаларын,
чыл өөредилге-кижиздериңе ажалыңа бол чыгып чы-
дылден база хамааржыр турар.

Ленин юбилейге уткуптур эртип турар өөредилге чы-
лында боттарының мурунда салдыган чугула солугула-
рын СЭКП-ниң XXIII съездинин шунтирлеринге үндө-
лөп, чедипкиниң боттадырың дээрн республиканың шко-
ла коллективтери улус күженишкениң ажилдар.

Арга болгаш күш

Кымыл хоорайның Улуг-Хем
ылгыт улетир ажил-агыт те-
риңде улусчу контрол бөлү-
дүрүдө планн болгаш со-
циалист хүзүздөгелерин бот-
тадырагына чогуур саадыр
ның бедирн турарын бөлү-
түңдүргаз эш А. Мадеевко-
биле беседа илереткен.

Улусчу контрол бөлү-
дө беш кижик ажалдап турар,
ажыл-агыс планн квартал-
дап кымып алган, бүдүрүдө-
лө партия организациалымын
удуртулаш-биле чакост бү-
рүзүңе контролду боттады-
рың, сагыла-туруму быжыг-
дарыңе, күп-ажылдың бү-
дүрүчүлүг бедирлерин, бү-
дүрүчүлүг тураро продук-
цияны шынарын ажилде-
лөө, бот-чөөн чигедрин-
че, мурнакчыларын дуржу-
лаш негиздеринче, чет-
пестерин чылдадырыңе ки-
жээлгенин салып турар бис-
деп, мөөн салган айтыр-
мын бөлүктүн даргазы дошту
болгаш тода харылады.

В. И. Ленинниң төртүт-
түңдүгү бээр 100 чыл болу-
рунга тураскалган социали-
ст чырышка алган хүзүд-
лерин бүдүрүлгенин коллек-
тив күжүдүн турар. Беш
чылдың дөрүк чылынын эр-
чын айтырлаа күш-ажылдың
бүдүрүчүлүг 5, 6, мын белет-

ЧЕЛЯБИНСК ОБЛАСТЬ. Магнитогорскиде бо чылдың я-
варда ажилда кирген идик фабрика чылда-ла 5 мп-
лион ажил энеп идикти кымыр күчүлү. Мында херөөжө-
нөрин болгаш билиң уругларын идиктеринин 20 ажил хе-
релерин кымыр турар.

ЧУГУРКА: солгай талазында он талазынче — фабрика-
нык улуг модели Т. В. Быстрова, каастагы Ф. Е. Дасма,
шенеде пегиниң чалыгы А. И. Белая келер чымын кы-
мыр эгелээр чаа идиктерин үлестерин көрүп турар.

Б. ШИШКИННИҢ ФОТОЗ.

(СЭТА-нык фотохроникасы).

Саанчылар хүлээнген

«Чаа орук» — Эрианде мур-
накчы ажилды колхозтарын
билээр. Ук ажил-агыттын
илчилер беш чылдың дөрүк
чылдың күжүңе эят, дүк са-
дарының чыл планн амыр
күжүңе. Сүт садырыңе
чыл аламын күжүңе чедир
5 тонна сүтү дүжары
аркан. Ону бо чылдың де-
кабрь 5-те — Совет Конста-
туцияны хүндө күжүңе
саадырар хүлээнген.

Бо хүндө колхозтун ма-
лыны кыштагылашкыны
агелзирн организастыг доозу-
турар. Шээр мал 68, бода мал
9 кыштада четкен. Колхозтун

механизаторлары маащылар
кыштагыларда 250 тонна си-
тенин чедирген болгаш ол
ажылды үргүчүлү турар.

Колхозчуларын Ушкү Бү-
гү-эвилел съездинин мате-
риалдарын ташыгар ол кол-
хозта эгелээр. Хойку брига-
дында, сүт-баран форма-
лында агитаторлар, лекторлар
тапылдыга ажилын чоруда
берген.

Колхоз социалист хүлээ-
гелер күжүңе чедип алган
көргүзүлгери дээрн СЭКП
райкомунда болгаш райкүс-
комдан шаңдапал Кызыл ту-
гун быжым-биле тутушаан.

МАССАЛЫГ ТИРАЖИЛЕ

Политиктиг ном үндүр-
ер колхозчуларын Ушкү Бү-
гү-эвилел съездинин СЭКП
ТК-ның Чингине секретары
Л. И. Бресневич чугаалаш
массалыг тиражыг брошю-
ра кылдыр парлар учурт.
СЭКП Төп Комитетинин,
СЭКП-ниң Дээди Совединин
Президиумунуң болгаш СЭКП-
ниң Министрлер Чөвүлелиниң
колхозчуларын Ушкү Бүгү-
эвилел съездининге байырма
чалааның текстини брошю-
рада кирген.

Брошюраны массалыг ти-
раж-биле парларан. (СЭТА).

Улусчу контрол

диз талазы-биле хемчегерге
онаяны келгез.

Улусчу контрол бөлү-
дүн ажилында бүдүрүл-
генин ажиле-техниктиг ажил-
дакчылар болгаш активчи-
лери кыштыртып, контрол-
ду боттадырың, администра-
циядан үлестеди ал келген.

Бөлүктү организастыг дээрн
чугаалап бээрн дээрн
дээрн эш Мадеевко мынча
дыл:

— Коллективте нинти ху-
рамынга өткөдүс кымып
келген бис, бо чылын үш ка-
та кылдымын, бөлүктүн ажи-
лыга улуг идинг берген.

Чоокта чаа коллективте нинти
хурамынга өткөдүс илесте
кылган мен, ол хурама бөлү-
түң составын чаартып сол-
га, контролларда бүдү-
рүлгени мурнакчылары: Ф. Р.

Ширванни, Е. Е. Курасево,
Р. И. Яким, В. П. Губанов
олар солугула.

Силер, бодунар чаа состав-
та кирдинер деп эш Мадеев-
кога айтырм салдым.

— Ийе, кирген мен, партия-
нын, коллективте илестеги
күжүңе хурамага аазаан
мен.

С. ШАЛТЫМА,
«Шилык» штаттан
дашпаар кор.

КОЛХОЗТУҢ ЧИЖЕК УСТАВЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

СЭКП ТК-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң
1969 чылдың ноябрь 28-те доктаалы

СЭКП Төп Комитетинин болгаш ССРЭ-нин Ми-
нистрлер Чөвүлелиниң ДОКТААДЫРЫ болза:

Колхозчуларын Ушкү Бүгү-эвилел съездинин
хүлээп алган колхозтун Чижек Уставын бадылаар.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНИН
ЧИҢГИНЕ СЕКРЕТАРЫ
Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-НИН МИНИСТРЛЕР
ЧӨВҮЛЕЛИНИН ДАРГАЗЫ
А. КОСЫГИН.

КОЛХОЗТАР ЧӨВҮЛЭЛДЕРИН ТУРГУЗАР ДУГАЙЫНДА

колхозчуларын Ушкү Бүгү-эвилел съездинин

ДОКТААЛЫ

Колхоз демократиязын улам ыңай хөгжү-
дер, колхозтарнын амыдыралынын болгаш
ажыл-чорудулашкынын эң чугула айтыр-
ларын коллективте чугаалажып көөр, бү-
дүрүлгенин организастаарынын дуржула-
зын түңгөп байыдар болгаш нинтинин ажил-
агытын өстүреринин курлавырларын эң до-
лу ажиллаар талазы-биле сумелерин ажил-
дап кымыр солуга-биле колхозчуларын
Ушкү Бүгү-эвилел съездинин доктаадыры
болза:

1. Районнарга, областарга, крайларга,

республикаларга болгаш төп черге колхоз-
тарнын солгулдалыг чөвүлелдерин тургу-
зар.

2. Колхозтарнын чөвүлелдерин районнар-
га колхозтарнын төлээлекчилеринин хура-
ларынга, областарга, крайларга, автоном-
нуг болгаш эвилелдешкен республикаларга,
а ол ышкаш төп черге колхозтарнын чогуур
чөвүлелдеринин төлээлекчилеринин хура-
ларынга солгуур.

2. Колхозтарнын Эвилел чөвүлелин бо
съездине солгуур.

Колхозтарнын Эвилел чөвүлелиниң хуралы

Колхозтарнын Ушкү Бүгү-
эвилел съездининге солгукта
колхозтарнын Эвилел чөвү-
лелиниң хуралы ноябрь 28-
те болгон.

Чөвүлел организастыг айты-
рыгн чугаалашкан. Колхоз-
тарнын Эвилел чөвүлелиниң

даргазына ССРЭ-нин каа-
ажыл-агыт министри В. В.
Макевич, дарганын орала-
чыларына Виннига областын
СЭКП-ниң XXIII съездин ат-
тыг колхозунун даргазы
В. М. Кабун, Тула областын
«Чаа амыдырал» колхозунун

даргазы И. М. Семенов сол-
гукта.

Чөвүлелин чөккү үдө
ажылдын планнын дуга-
йында санап-ооналарын сол-
гукта хурага болгон.

Колхозтарнын Эвилел чө-
вүлелиниң хуралына СЭКП

ТК-нын Политбюроунун ке-
жигүн, ССРЭ-нин Министр-
лер Чөвүлелиниң Даргазын
бирги оралакчы А. С. По-
лянский, СЭКП ТК-нын сек-
ретары Ф. Д. Кулаков кириш-
кен.

КОЛХОЗТАРЫНЫҢ ЭВИЛЕЛ ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ СОСТАВЫ

1. Адамвичос Винас Ка-
зис — Литва ССР-ниң Капсук
районуун Черяховский ат-
тыг колхозунун даргазы, Со-
циалист Күш-ажылдын Маа-
дыры, ССРЭ-нин Дээди Со-
вединиң депутаты.
2. Алексеевич Евгений
Евгеньевич — ССРЭ-нин ме-
лопразин болгаш сүт ажил-
агытын министри.
3. Анисимова Ирина Фео-
филовна — Молда ССР-ниң Ор-
гесек районуун «Вина мот»
колхозунун даргазы.
4. Атабекова Омакан —
Кыргыз ССР-ниң Ош району-
нун Фрунзе аттыг колхозу-
нун бригадир, Социалист
Күш-ажылдын Маадыры.
5. Атаев Реджеп —
Түркмөн ССР-ниң Икялыск
районуун Калынин аттыг
колхозунун даргазы, Соци-
алист Күш-ажылдын Маады-
ры.
6. Атамуралов Хурсан —
Узбек ССР-ниң Сурхандар-
ья областын Денеус районуун
«Москва» колхозунун кол агро-
ному.
7. Афонкина Зоя Алексеев-
на — Чуваш ССР-ниң Ядраск
районуун Тимирязев аттыг
колхозунун зоотехник.
8. Боксбаев Тонти — Кыр-
гиз ССР-ниң Джумгал району-
нун Ленин аттыг колхозунун
даргазы.
9. Бузницкий Александр
Григорьевич — Украин ССР-
ниң Киев областын Мирно-
польск районуун Яданов ат-
тыг Ленин орденин колхозу-
нун даргазы, Социалист
Күш-ажылдын Маадыры.
10. Бузалин Еремей Михай-

лович — Украин ССР-ниң
Днепропетровск областын
Паричаев районуун Суво-
ров аттыг колхозунун ревизи-
он комиссиянын даргазы.

11. Василев Иван Семёнович
— Псков областын Великие
Луки районуун «Россия»
колхозунун даргазы, Соци-
алист Күш-ажылдын Маады-
ры.

12. Васильев Фёдор Степа-
нович — Смоленск областын
«Кызыл эки турчы» колхозу-
нун даргазы, Социалист
Күш-ажылдын Маадыры.

13. Гафуров Расул — Узбек
ССР-ниң Бухара областын
Шафиркан районуун «Ша-
фиркан» колхозунун агроном-
у.

14. Гвижджия Михаил Баг-
ратович — Грузин ССР-ниң
котэ ажил-агыт министри.

15. Гиталов Александр Ва-
сильевич — Украин ССР-ниң
Кировград областын По-
лукравск районуун СЭКП-
ниң XX съездин аттыг кол-
хозунун трактор бригадзын
Күш-ажылдын ийн дакыр
Маадыры, ССРЭ-ниң Дээди
Советиниң депутаты.

16. Глазов Михаил Фёдо-
рович — Воронеж областын Па-
влов районуун Даврижко-
вич аттыг колхозунун кол агро-
ному, Социалист Күш-
ажылдын Маадыры.

17. Глухов Николай Петро-
вич — Тамбов областын
Ряжский районуун «Ки-
лай пуплюк» колхозунун
даргазы, Социалист Күш-
ажылдын Маадыры.

(Улаңкы 2-ги армда).

Комсомолда отчёттар болгаш соңгулдалар

ШАЛЫПЧЫ ТУДУГНУҢ АНЫЯКТАРЫ

Анык Ак-Довурак хоорай-
нын Култура башкынын
улуг залын комсомолду беш
ини конференциянын деле-
гаттары додур олурунун
турган. Оларын аразында
хоочун болгаш анык салга-
ды кижилери — аныктар
дан аныга Тываның аар улет-
тирүүн баптайгы тургузу-
чулары база бар. ВЛКСМ ко-
митетинин секретары Виктор
Семенов отчёттук элестедип
кылган.

В. И. Ленинниң төртүтүң-
дүгү бээр 100 чыл ояңа
белеткендер, ВЛКСМ-ниң 50
чыл оюну байыралы комсо-
молчуларын болгаш анык-
тарын, комсомол органи-
зацияларын илестедип чо-
руун бедик көдүргөн. Анык
кижи бүрүзү-биле доктаамал
ажылды чорудуп, оолдар, кыс-
тарын коммунист ажил-
чага, партияны болгаш чо-
нун мурунда бедик хары-
саалыг болуу чорукна кижиз-
дериңе болуун бүгү
ажыны комсомол комитети
улаандыган турганын илесте-
ди чугаала.

Комсомол комитети, эге ор-
ганизациалар хоорайны
улетир бүдүргө, култура
албан черлерин ажалда
кырып, Ленин юбилейге
укуптур боттарының
тазениң үлүн кирип турар.

Күш-ажылдың бүдүрүчү-
лүг бедирлеринге, продукци-
яның

ның бот-чөөн чигедринге,
анык ажилчыларын чур-
таалыг болгаш дышталыга
ажи ажилдеринге комсомол
организациалар эвээр эвес
ажылдарын кылган. Комсомол
хуралдарына чугула айт-
мырларын чугаалажып, илчил-
пирген турар. Бо чылын сүб-
ботыңерин болгаш воскре-
сенин хой катат эрттирген.
Аныктар хоорайны чаагай-
жылдагыма, спорт ком-
плексиниң туудуна болгаш
еске-даа ажалдаар анык
еске илестейип киришкен.

Аныктарын нинти болгаш
профсоюздалыг билин бед-
дирлерин талазы-биле чам-
дык ажилдар кылдыган. 800
аныктар нинти билин, 600
ажыг оолдар, кыстар тускан
мергешилип бедикте. Комму-
нист күш-ажыл дээрн чүс-
чү аныктар демисекип тур-
ар. «Тыва да-дугу» комби-
ната 252 комсомолдун 220
кижи ол шимчээлениң киж-
ин, оларын ам 36-ын ком-
мунист күш-ажылдың ша-
адымы бедик атты чедип
алган.

Комсомол комитети, эге ор-
ганизациалар тодаргай ажи-
лдерини шунтирлерин чедип
албаанын илестекип бол-
гаш салап бергенер кон-
ференцияга база шүгүмчү-
дөп. Ленинниң элестекип бүтү-
лүгү

Комсомол комитетин ажи-
лдериниң улаанга
салааларын делегаттар берип
турган. Конференциядан ко-
мосол комитетинин чаа составы
солгон. Оол секретарына
Виктор Семенов катат сол-
гукта.

НОМЧУКУЛАРЫНЫҢ КИЧЭНГЕЙИНГЕ

Төп солуннарга болгаш жур-
налдарга чаа чылдың чагы-
дыламын кылдырып хууса-
ны бо айын 25-те доозулан
болза. Бирин республикага
ялгыз-биле мун кижиге
оонаштыр 666 ажилдар ча-
гыдылашты болгашының но-
ябрь 20-ниң мерээ көргүсүн.

Юбилей чылдын парла-
зы чагыдылашкына респу-
блика намысалынын ажил-
да чоно илестейип кири-
жип, 1000 кижиге оонаштыр
926 некекти бижилди, бирги
чордо үнгөн. Азы эрткен чыл-
дын ол үзүл-биле деңгээлге
кымылчыларын 7840 ажил эк-
земплерин хойу бижикте
ол, Парлакта чагыдылаш-

ның «Шын», «Тувинская прав-
да», «Тываның аныктары» со-
луннарга ча

